

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Метою статті є висвітлення суспільно-географічних особливостей аграрного землекористування у Львівській області, характеристика земельних угідь за категоріями, структурою сільськогосподарських угідь та посівних площ у розрізі адміністративних районів.

Ключові слова: землекористування, земельні угіддя, сільськогосподарські угіддя, посівні площі.

Актуальність проблеми. Сучасне землекористування України характеризується надзвичайно високим рівнем освоєння життєвого простору, до функціонального використання якого залучено понад 92% усієї території.

Рациональне використання земельних ресурсів є визначальним фактором екологічної безпеки та економічного розвитку держави. У цьому контексті встановлення оптимального в екологічному, економічному та соціальному аспектах співвідношення земельних угідь є фундаментальним заходом у формуванні сприятливого територіального середовища як першооснови сталого розвитку економіки та збереження властивостей природних ландшафтів. Це й зумовлює актуальність суспільно-географічного дослідження особливостей аграрного землекористування.

Аналіз останніх публікацій. Проблема аграрного землекористування розглядалася переважно у працях економістів, землевпорядників. До них належать Борщевський П. П., Лисецький А. С., Гуцуляк Г. Д., Новаковський Л. Я., Трегобчук В. М., Третяк А. М., Горлачук В. В. та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 7; 8]. Однак майже відсутні публікації географічного профілю.

Основні результати дослідження. На початок 2009 р. земельний фонд області становив 2183,1 тис. га, з яких 1296,5 – сільськогосподарські землі, 694,1 – ліси та лісовкриті площі, 109,5 – забудовані землі, 42,7 – землі під водою, на інші категорії земель припадає 40,3 тис. га [6]. За період з 1995–2008 рр. відбулося скорочення земель сільськогосподарського призначення за рахунок збільшення лісів та лісовкритих площ, а також земель, відведених під будівництво. Так, у 1995 р. частка земель під лісами та лісовкритими площами становила 30%, а в 2008 р. – 32%. Щодо земель, відведених під будівництво, то в 1995 р. вони становили 4,7%, а в 2008 р. – вже 5%.

Розподіл земель Львівської області у розрізі адміністративних районів характеризується переважанням земель сільськогосподарського призначення. Найвища частка цих земель у Сокальському, Жовківському та Золочівському районах, що мають ґрунти, сприятливі для вирощування сільськогосподарських культур. Землі під лісами та лісовкритими площами переважають у передгірських районах (Турківський, Сколівський) (рис. 1).

Найменший відсоток у Львівській області від загальної площі становлять землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення, промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та ін.

Сільськогосподарська освоєність земельного фонду області має тенденцію до зниження (на даний час вона становить 59,4%). Загалом це нижчий показник, ніж в цілому по Україні, але в окремих районах (Городоцькому, Самбірському, Мостиському, Радехівському, Пустомитівському, Жидачівському, Кам'янка-Бузькому) цей показник перевищує 70%. Щодо стану сільськогосподарського землекористування у Львівській області, то слід відзначити, що різноманітність ландшафтів і зональність природних умов вплинули на характер використання земель у сільськогосподарському виробництві та висунули лісостепову зону як важливий сільськогосподарський регіон області.

У 2008 р. у структурі земель сільськогосподарського призначення на ріллю припадало 797,4 тис. га (62%), сіножаті – 188,2 (15%), пасовища – 258,9 (20%), інші угіддя займали площу 564,8 тис. га (2%), тоді як у 1990 р. площа ріллі становила 864,6 тис. га (66% земель сільськогосподарського призначення), сіножаті – 11%, пасовища – 19% та інші сільськогосподарські угіддя – 4%.

Порівняльний аналіз структури сільськогосподарських угідь Львівської області 2008 та 1990 рр. свідчить, що площа ріллі скоротилася на 4%. Це відбулося за рахунок переведення орних земель у сіножаті та пасовища (рис. 2).

Спостерігається також зменшення площ інших сільськогосподарських угідь, а саме багаторічних насаджень, перелогів, що загалом є негативним явищем. Адаже збільшення частки

багаторічних трав (конюшини) забезпечує збереження родючості та створює відповідні передумови для її відтворення, оскільки за рахунок корених і поживних решток у ґрунті залишається від 3,5 до 5,5 т/га цих решток, багатих на азот. Це дозволяє накопичувати у ґрунті до 500 кг/га гумусу, а в розрахунку на один гектар посівних площ 50 або 100 кг залежно від частки бобових багаторічних трав у структурі посівних площ.

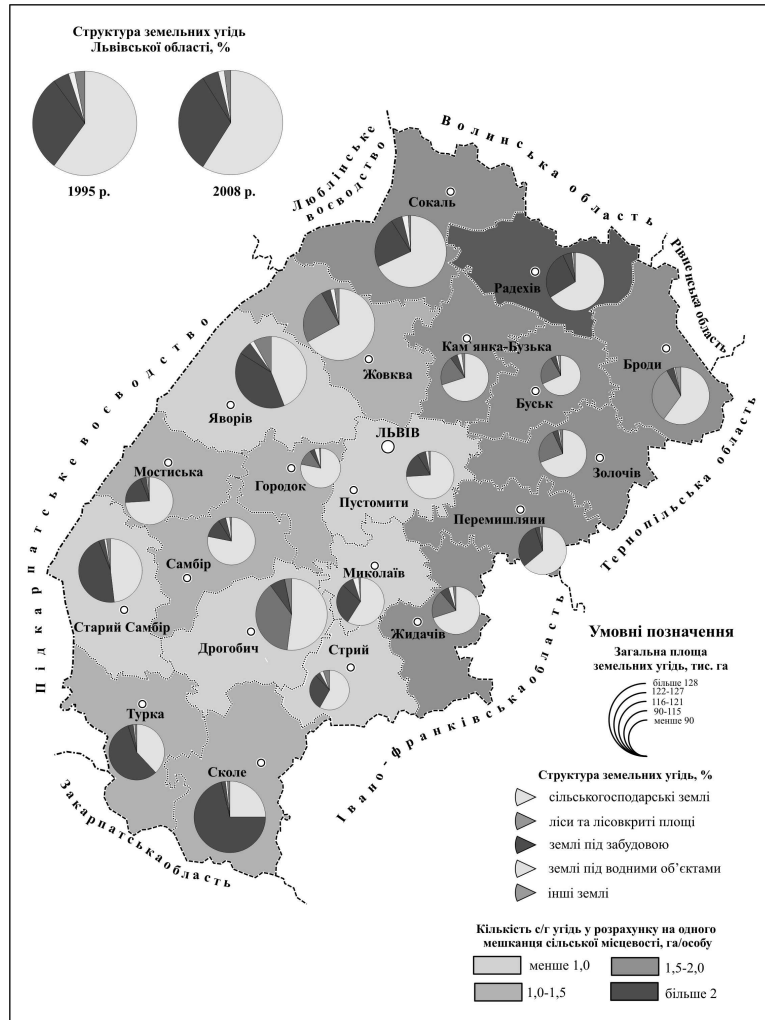

Рис. 1. Земельні угіддя Львівської області, 2008 р.

Щодо структури посівних площ Львівської області, то у 2008 р. найбільшу частку займали зернові та зернобобові культури – 47%, на другому місці були кормові культури – 24%, картопля – 18%, технічні культури – 7% і овочі – 4%. У 1990 р. зернові та зернобобові культури становили 37%, кормові культури – 42%, картопля – 10%, технічні культури – 8% і овочі – 2%. Слід зазначити, що з 1990 по 2008 рр. структура посівних площ Львівської області помітно змінилася, а саме частка зернових та зернобобових культур, картоплі та овочів зросла за рахунок сприятливих ґрунтово-кліматичних умов, потреб населення (рис. 3).

Щодо кормових культур та технічних культур, то їхня частка помітно зменшилася, тому що в області скоротилося поголів'я ВРХ.

Найбільші посівні площі сконцентровані у північних (понад 40 тис. га), а найменші – у південних районах області (менше 20 тис. га), де відбувається виснаження ґрунтів, зниження потенційної родючості внаслідок ерозії та екологічного забруднення, а також значна частина території вкрита лісовою рослинністю.

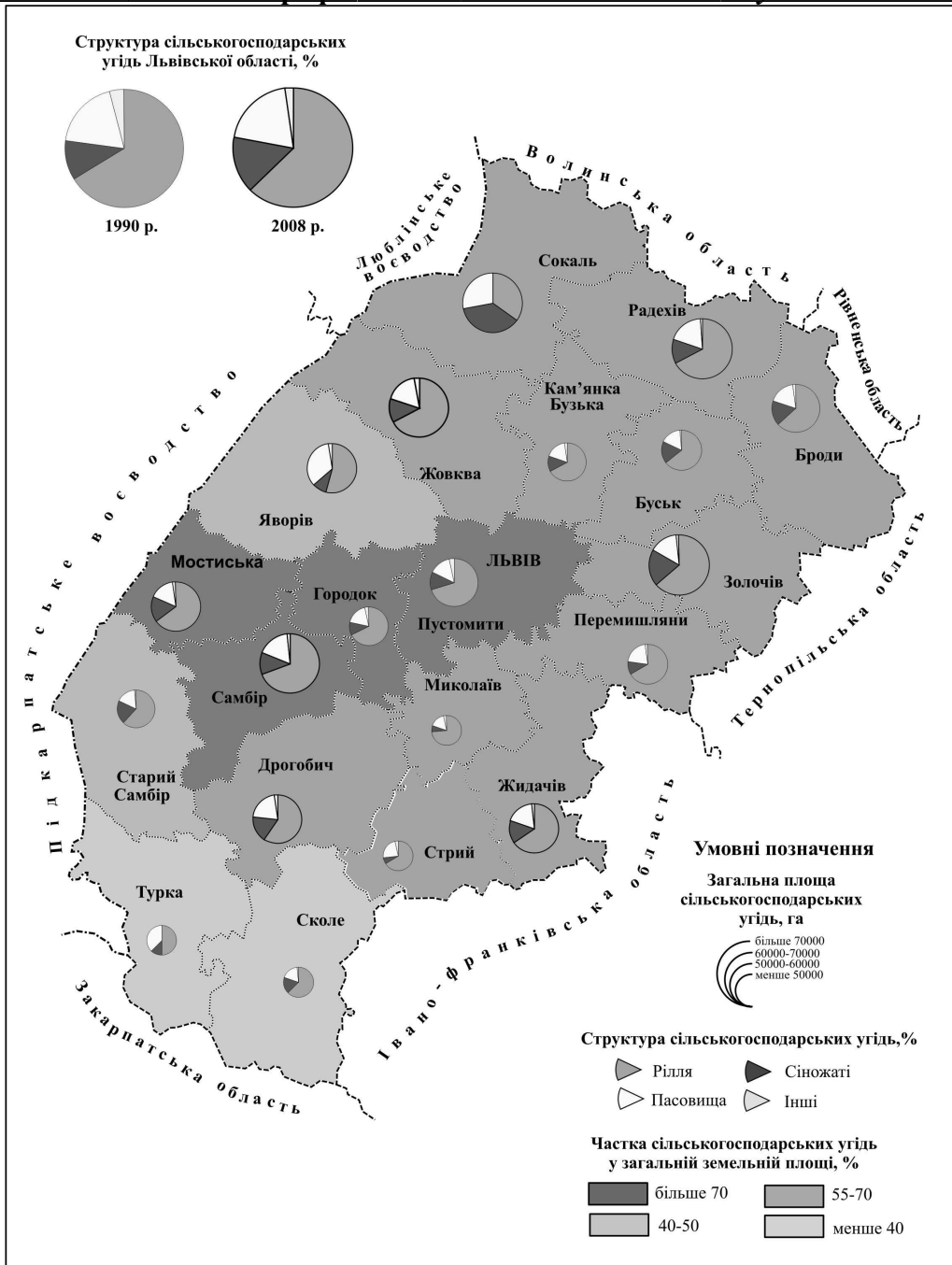

Рис. 2. Сільськогосподарські угіддя Львівської області, 2008 р.

За період з 1990 по 2008 рр. посівна площа в межах області скоротилася. Так, у 1990 р. вона становила 865 тис. га, а в 2008 р. – 523 тис. га. Зменшення посівних площ протягом 1990-2008 рр. спостерігається у розрізі адміністративних районів. Посівні площі скорочуються як внаслідок зменшення розорювання землі, так і їхньої непридатності для вирощування сільськогосподарських рослин. Частина посівних площ залишається на самовідновлення з метою накопичення родючого ґрунтового шару.

Способом картограми на рис. 3 зображено посівні площі у розрахунку на одного жителя сільської місцевості. Найвища забезпеченість цими площами у жителів північних та східних районів області, яка становить від 0,4 до 0,8 і більше гектара на одну особу.

Основними проблемами з охорони земельних ресурсів в області є зменшення поживних речовин у ґрунтах, водна ерозія ґрунтів і недостатня рекультивация порушених земель. Площа порушених земель в області на початок 2009 р. становила 12,2 тис. га, у тому числі відпрацьованих порушених земель 7,4 тис. га, рекультивованих – 0,1 тис. га.

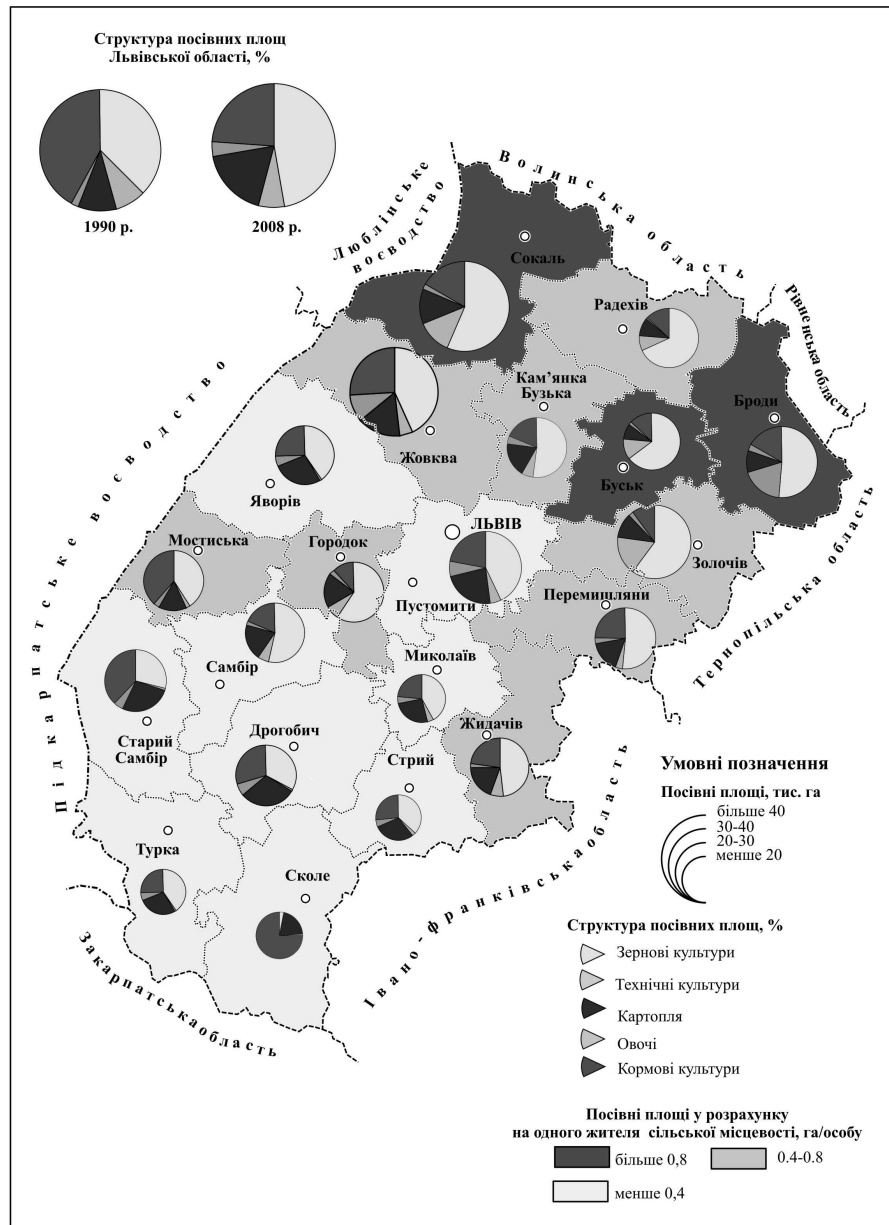

Рис. 3. Посівні площі Львівської області, 2008 р.

Важливим чинником підвищення продуктивності ґрунтів є також внесення мінеральних та органічних добрив. Загалом ситуація з використанням мінеральних добрив у 2008 р. дещо поліпшилася, хоча обсяг внесених добрив під сільськогосподарські культури залишається низьким і коливається у межах третини від необхідної оптимальної потреби.

Висновки. Розподіл земель за цільовим використанням у Львівській області характеризується переважанням земель сільськогосподарського призначення. Львівська область – важливий сільськогосподарський регіон лісостепової зони України.

Характерними рисами сільського господарства Львівської області, як і аграрної галузі України, є техніко-технологічна недосконалість, велике навантаження на природні ресурси і екологонебезпечність. За таких умов нагальною потребою є пошук нової науково-технічної стратегії у землевпорядкуванні, яка б передбачала розроблення і реалізацію соціально зорієнтованих, екологічно безпечних та економічно ефективних напрямків науково-технічного прогресу в галузі з поступовою заміною діючої моделі землекористування новою з дотриманням принципів просторової організації території.

Сільськогосподарське виробництво є могутнім фактором екології, тому інформація про наслідки використання земельних ресурсів і зокрема сільськогосподарських угідь, становить

невід'ємну основу подальшого пізнання і прогнозу динаміки природного середовища.

Виходячи з цього можна впевнитися, що дослідження суспільно-географічних особливостей аграрного землекористування є актуальним і необхідним для удосконалення науково-методичних основ земельного кадастру і земельно-кадастрової інформації та практичного застосування цієї інформації для раціонального, еколого-безпечного використання сільськогосподарських земель.

Література:

1. *Борщевський П. П.* Шляхи структурних перетворень в агропромисловому комплексі / *П. П. Борщевський* // Економіка АПК. – 1995. – № 1. – С. 68–74.
2. *Горлачук В. В.* Розвиток землекористування в Україні / *В. В. Горлачук*. – К.: Довіра, 1999. – 254 с.
3. *Гуцуляк Г. Д.* Земельно-ресурсний потенціал Карпатського регіону / *Г. Д. Гуцуляк*. – Львів: Світ, 1991. – 152 с.
4. *Лисецький А. С.* Агропромисловий комплекс: сучасний стан і перспективи розвитку / *А. С. Лисецький* // Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – К.: КНЕУ, 2005. – С. 449–500.
5. *Новоковський Л. Я.* Регіональна земельна політика / *Л. Я. Новоковський, М. І. Шквир*. – К.: Урожай, 2006. – 133 с.
6. Сільське господарство Львівщини у 2008 р.: Статистичний збірник. – Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2009.
7. *Трегобчук В. М.* Відтворення та ефективність використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти) / відп. ред. акад. УААН *В. М. Трегобчук*. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2003. – 259 с.
8. *Третяк А. М.* Землепорядне проектування: впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань та їх угідь / *А. М. Третяк, В. М. Другак, І. Т. Калганова*. – К.: ТОВ "УЗРУ", 2007. – 246 с.

Резюме:

Влах М., Ментух Н. ОБЩЕСТВЕННО-ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АГРАРНОГО ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЯ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Целью статьи является освещение общественно географических особенностей аграрного землепользования в Львовской области, характеристика земельных угодий за категориями, структурой сельскохозяйственных угодий и посевных площадей в разрезе административных районов.

Ключевые слова: землепользование, земельные угодья, сельскохозяйственные угодья, посевные площади.

Summary:

Vlakh M., Mentukh N. SOCIAL AND GEOGRAPHICAL CHARACTERISTICS OF AGRICULTURAL LAND USE IN LVIV REGION.

The aim of the paper is to highlight the socio-geographical features of the Agricultural land use in Lviv region, the characteristic of land by categories, the structure of agricultural land and the area sown in terms of administrative districts.

Key words: land use, land lands, agricultural lands.

Надійшла 27.11.2009р.